

2023

nr 2

Nieuwsbrief

Monumenten in Ooststellingwerf

**Gemeentelijk monument De Ijnhof aan 't Oost 52
te Oosterwolde**

Voorwoord

Hierbij ontvangt u de tweede nieuwsbrief van 2023 over de monumenten in de gemeente. U had al uitgekeken naar berichten vanuit de groep monumentenambassadeurs? En misschien ook naar dit tweede nummer van 2023? Wij in ieder geval wel. We ijverden voor een op tijd uitkomen in juni en dat was best wel spannend. Een deadline is goed voor de planning, maar wordt minder leuk als er op het allerlaatst nog wat moet worden toegevoegd, terwijl de dagen gloeiend heet bleven.

Zoals in dit geval het gloedvolle verslag van de bijeenkomst van de ambassadeurs in Donkerbroek op 11 december jl. Een unieke excursie bovenin de Hervormde Kerk was ons deel en daarna werd al etende afscheid genomen van Gijlke (coördinator) en kennis gemaakt met Jouke (ambassadeur). Maar dat laatste las u al in de eerste editie van 2023. Een aardig vervolg op het thema 'kerk' schreef Aad Oudshoorn: een bijzonder kapelletje.

In de aanloop naar dit tweede nummer waren we ook al druk met de voorbereidingen van onze deelname aan de Nationale Open Monumentendag op zondag 10 september a.s. Daarover meer elders in dit blad. Een brief met uitnodiging voor deelname hebt u inmiddels ontvangen. Reageert u alstublieft uiterlijk 15 juli a.s., dan kunnen wij ook verder met de organisatie!

Monumenten leven in de gemeente Ooststellingwerf, ook op het gemeentehuis. Immers de lijst is groeiende. Hierover is een memo geschreven door onze collega ambassadeur Aad Oudshoorn. Een mooi voorbeeld van een kostelijk monument is te vinden op 't Oost te Oosterwolde. Daar hebben wij een mooie afdruk van op de cover geplaatst.

En dan nog een essay over de betekenis van driehoeksmeeptunten en informatie over verwarming en monumenten. De moeite waard. Net als deze Nieuwsbrief 2023-2: van harte aanbevolen.

Wij wensen u weer veel leesplezier!

De monumentenambassadeurs van gemeente Ooststellingwerf.

In deze nieuwsbrief...

- Rondleiding door Donkerbroek en bezichtiging van de Hervormde Kerk te Donkerbroek
- Nieuwe Gemeentelijke Monumenten in 2023
- Monumentenschildjes, heeft u er al één?!
- Subsidie boerderijdaken provincie Fryslân
- Open Monumentendag 10 september 2023

Rondleiding door Donkerbroek en bezichtiging van de Hervormde Kerk te Donkerbroek

Op 11 december jl. wisten wij Jouke Jongsma, welke inmiddels ook één van de ambassadeurs is, enthousiast te maken om ons een rondleiding te geven door zijn woning, de voormalige hervormde pastorie aan de Herenweg én de Hervormde Kerk in Donkerbroek. Met veel enthousiasme wist hij ons te voorzien van speciale elementen en bezienswaardigheden in zijn woning en verhalen uit het verleden. We hebben Jouke gevraagd om een stukje te schrijven over deze middag!

Afgelopen jaar, op 11 december 2022, brachten de monumentenambassadeurs van Ooststellingwerf een bezoek aan Donkerbroek. Tijdens dit bezoek zijn een drietal bezienswaardigheden bezocht en/of besproken.

In de voormalige hervormde pastorie aan de Herenweg (links) zijn de ambassadeurs ontvangen. Over deze pastorie heeft ondergetekende één en ander verteld. De voormalige pastorie is sinds 1998 in eigendom van ondergetekende en zijn vrouw. Het is één van de oudste panden in Donkerbroek. Wellicht zelfs het oudste woonhuis. In 1700 wilden de hervormde leden van

de hervormde gemeente uit Donkerbroek en Haule zelfstandig worden vanuit de moedergemeente Oosterwolde. Hier werd toestemming voor verleend op voorwaarde dat in Donkerbroek een degelijke pastorie gebouwd zou gaan worden. In Donkerbroek was vóór 1700 ook al sprake van een "pastorie". Waarschijnlijk op de locatie van de in 1700 gebouwde pastorie. In de bodem zijn sporen van oudere bebouwingen gevonden. Het jaartal 1700 kan gestaafd worden doordat aan vloerbalken dendrochronologisch (jaarringonderzoek) onderzoek plaats heeft gevonden. Hieruit bleek dat een aantal bomen, waaruit de eiken balken gezaagd zijn, zijn gekapt in 1696 in Noord-Duitsland. Eén boom waaruit een grenen balk gezaagd is, had als kapdatum ook 1696 en komt uit Zuid-Noorwegen. In geen van de balken zijn bouwsporen van eerder gebruik aangetroffen. Aangenomen kan worden dat de balken na de kap en transport voor de bouw van de pastorie in 1700 gebruikt zijn.

Als tweede heeft ondergetekende een korte presentatie gegeven over een aantal gebouwen welke door de architectenfamilie Meek (drie generaties) uit Donkerbroek tot 1940 in Ooststellingwerf gebouwd is. Een aantal gebouwen zijn rijksmonument of gemeentelijk monument geworden.

Zo zijn de Sintrumtsjerke (links onder) gebouwd in 1912, de voormalig hervormde kerk te Elsloo (rechtsonder) uit 1913 van de hand van Meek. Deze kerken lijken ook sterk op elkaar.

Als laatste zijn we langs een aantal borden van de Historische Route, in het voorjaar van 2022 geopend, door Donkerbroek gewandeld. Ondergetekende heeft hier en daar nog wat extra uitleg gegeven.

Komend bij de Laurenstsjerke (links) is daar een bezoek gebracht, het interieur bekeken en ook boven het tongewelf (het ronde houten plafond) de historische eikenhouten kapconstructie bekeken.

Deze kapconstructie, zo is duidelijk te zien, bevat veel bouwsporen van voor de bouwdatum van de kerk in 1714. Ook telmerken in de kaspanten zijn duidelijk waar te nemen.

*Jouke Jongsma
Monumentenambassadeur*

Nieuwe gemeentelijke Monumenten in 2023

Ooststellingwerf heeft 150 monumenten, waarvan 55 rijksmonumenten en 95 gemeentelijke monumenten. Dit jaar zijn er 10 gemeentelijke monumenten bijgekomen en is één gebouw (de woning op adres Bercoperweg 7 in Makkinga) die status kwijtgeraakt.

Over de toekenning van de status tot rijksmonument gaat de RCE (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed). Dat er in onze gemeente de komende jaren monumenten de status van een rijksmonument zullen krijgen is niet waarschijnlijk.

Gemeentes gaan over het toekennen van de status als gemeentelijk monument. In onze gemeente kan dat sinds 2008; nog niet zolang dus. Toen kregen 86 panden en objecten die status. Daarna gebeurde er lange tijd niets.

Het initiatief om van een pand een gemeentelijk monument te maken komt altijd bij de eigenaar vandaan. Binnenkomende verzoeken worden door de Gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Provinciale Steunpunt Monumentenzorg Fryslân (SMF). Dat kent op basis van een in overleg vastgestelde criteria punten toe. Bij voldoende punten krijgen de panden de status van een 'potentieel gemeentelijk monument' en worden op een lijst gezet. Via een gemeentelijke beschikking wordt daarna de status van gemeentelijk monument ook officieel toegekend. Dat laatste gaat in 2023 gebeuren.

De 10 nieuwe gemeentelijke monumenten vormen een bonte groep. Waren het in het verleden vooral woningen en bedrijfspanden/boerderijen die de status van gemeentelijk monument kregen; in 2023 zitten in de groep nieuwkomers ook een dorpspomp, een zitbankje, een tweetal bruggen en een waterput. Vooral de toekenning van de status gemeentelijk monument aan de waterput van Egypte riep nogal wat vragen op, maar kwam tot stand op basis van een onderzoeksrapport van bureau RAAP.

Monumentenoverzicht Ooststellingwerf per dorp				
	<i>Rijks- Monument</i>	<i>Gemeentelijk Monument</i>	<i>Archeologisch Rijksmonument</i>	<i>Totaal Monumenten</i>
<i>Appelscha</i>	11	19	0	30
<i>Oosterwolde</i>	6	21	2	29
<i>Oldeberkoop</i>	12	13	0	25
<i>Donkerbroek</i>	5	17	2	24
<i>Haulerwijk</i>	0	12	0	12
<i>Makkinga</i>	3	4	1	8
<i>Nijeberkoop</i>	1	4	0	5
<i>Elsloo</i>	4	0	0	4
<i>Ravenswoud</i>	1	3	0	4
<i>Waskemeer</i>	1	0	3	4
<i>Haule</i>	0	2	0	2
<i>Langedijk</i>	1	0	1	2
<i>Fochteloo</i>	1	0	0	1
Totaal	46	95	9	150

Nieuwe Gemeentelijke monumenten 2023	
1. Appelscha, (nabij) Vaart Zz 104 (brug)	6. Makkinga, Middelburen 4-6 (bankje)
2. Donkerbroek, Fruitier de Talmaweg 15 (voormalig CAV-gebouw)	7. Nijeberkoop, (nabij) Egypte 4 (waterput)
3. Donkerbroek, (nabij) Peelrug 1 (brug)	8. Oldeberkoop, Willinge Prinsstraat 5 (voormalige woning)
4. Haulerwijk, Meidoornlaan 12 (woning)	9. Oosterwolde, Quadoelenweg 10 (woning)
5. Makkinga, (nabij) Brink 5 (waterpomp)	10. Oosterwolde, Quadoelenweg 19 (woning)

Aad Oudshoorn
Monumentenambassadeur

Monumentenschildjes, heeft u er al één?!

Nederland telt bijna 62.000 Rijksmonumenten, 56.000 gemeentelijke monumenten en 830 Provinciale monumenten. Daarnaast zijn er nog eens ruim 400 gebieden met een bijzonder cultuurhistorisch karakter die gekenmerkt zijn als 'beschermde stads- of dorpsgezicht'.

Nederlandse monumenten kunnen in één oogopslag herkend worden aan het emailen monumentenschildje. De ANWB draagt in opdracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, zorg voor de productie, distributie en verkoop van deze officiële monumentenschildjes.

Voormalig wethouder Fimke Hijlkema reikte in december 2018 het bordje uit aan de familie Hoeksma in Appelscha.

Onze gemeente is trots op onze rijks- en gemeentelijke monumenten. Daarom stelt de Gemeente sinds 2018 bordjes beschikbaar die de eigenaar van een monument kosteloos kan aanvragen.

De bordjes worden door een van de monumentenambassadeurs bij de eigenaar van een monument afgeleverd. Voor degene die nog geen bordje hebben maar er wel graag één zouden willen: stuur een email naar r.roemeling@ooststellingwerf.nl.

Subsidie boerderijdaken provincie Fryslân

Van 3 tot en met 24 juli 2023 kunnen eigenaren van monumentale boerderijen in Fryslân subsidie aanvragen voor het herstel van hun daken. Gedeputeerde Staten stelt in totaal 600.000 euro beschikbaar in de zogeheten regeling Dakken Fryske Pleatsen. Deze regeling maakt onderdeel uit van het Werkplan Takomst Fryske Pleats. Deze subsidieregeling kan interessant zijn, omdat er voor een ingreep soms meer subsidie te krijgen is dan via de gemeentelijke subsidieregeling.

De subsidie geldt alleen voor een monumentale boerderij die:

- nog agrarisch in gebruik is, of;
- een niet-agrarische hoofdfunctie heeft anders dan wonen, of;
- meerdere wooneenheden heeft.
-

Een woonboerderij bestaande uit één woning komt niet in aanmerking.

Open Monumentendag 10 september 2023

“Aan belangstelling geen gebrek”, zo kopte een krantenartikel een week na de nationale monumentendag vorig jaar. Het was ook een opmerkelijke mooie septemberdag en leende zich uitstekend voor een historische wandel- of fietstocht langs monumentale gebouwen. Want de monumentendag is toch wel veel gericht op gebouwen en in mindere mate op andersoortige monumenten, zoals kunstuitingen, klokkenstoelen, gedenksteden, sluiscolken, bruggen, enz., enz. Een rondje langs de velden:

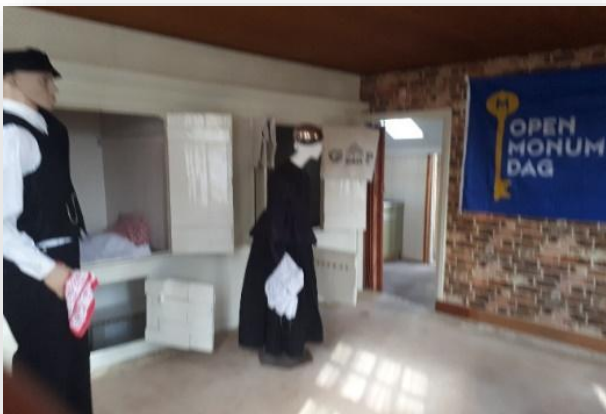
Appelscha

In Appelscha hadden de bewoners en vrijwilligers het druk om de vele belangstellenden te voorzien van informatie. Dat verstrekken van informatie is toch wel een belangrijke aanvulling op het openstellen van de veelal woningen. Bij de Maalderij van Mulder in Appelscha bijvoorbeeld, kon men een kijkje nemen in de voormalige veevoederfabriek van rond begin 20^e eeuw.

Veel bekijks kreeg de oude petroleum-dieselmotor die, na ruim tachtig jaar door leerlingen van de toenmalige Lagere Technische School in Oosterwolde weer in elkaar was gezet en kunstmatig aan het draaien is gekregen, weer is teruggekeerd op zijn oorspronkelijke plaats.

Ook de bewoners van Tjoemboeloeit aan de Vaart NZ. gaven tekst en uitleg over hun woning, gebouwd in 1867.

Het eeuwoude Cachot aan de Vaart ZZ kreeg eveneens de nodige belangstelling. Vrijwilligers gaven tekst en uitleg namens de HVA e.o., de eigenaar van het historische pand. Bijzonder was dat een van de oud-huisartsen tekst en uitleg gaf in de voormalige dokterspraktijk op de hoek Van Emstweg – Vaart ZZ.

Het schavot bij het cachot aan de Vaart z.z. in Appelscha. Klaas de Groot

Niet in de laatste plaats werd dit jaar in de twee-onder-een-kap Eksteurswoning of Kommiezenhuis aan de Boerestreek speciaal een act opgevoerd om het interieur te plaatsen in 1850-sferen.

De beddenkasten waren zo origineel mogelijk ingericht en de ene gids was getooid in arbeiderskledij en de andere in een rijke boerenstand-kostuum uit die tijd.

Fochteloo

De zeer bijzondere klokkenstoel op het oeroude kerkhof van Fochteloo trok de aandacht. Niet alleen het monumentale luidobject, ook de zeer bijzondere plantengroei op de fundamenteën van het kerkgebouwtje uit het verleden (18e eeuw) enerzijds en de geschiedkundig interessante teksten op de grafzerken anderzijds boeiden buitengewoon.

Elsloo

In Elsloo was het tussen één en vier uur een gezellig komen en gaan van zondagsmensen. De dorpskerk was van binnen te bezichtigen met medewerking van de stichting Het Karkehuus, die de ruimte achter de preekstoel speciaal hadden ingericht, zoals in de Tweede Wereldoorlog daar een schuilkelder was gesitueerd. Als extra was een tentoonstelling te bezichtigen met de titel: "Kunstig Elsloo". Dat was mooi meegenomen.

Op het kerkhof gaf monumenten-ambassadeur Aad rondleidingen. En daar werd plezierig gebruik van gemaakt. Vooral het culturele erfgoed als de graftrommels, de grafpoëzie en het aangelegde kinderkhof met vlindermonument kreeg de interesse.

Makkinga

In de korenmolen De Weijert werden veel belangstellenden rondgeleid door de vrijwilligers. Kinderen konden verstopte muizen zoeken en leerden spelenderwijs over de werking van de molen. Naast de molen gelegen museum Oold Ark was speciaal voor de open monumentendag open.

Ravenswoud

De Meester Lokschool was te bezoeken. De woning van de bovenmeester ernaast eveneens. De betrokken eigenaren vertelden enthousiast over de bijzonderheden.

Donkerbroek

Voor velen in en om Donkerbroek is huize Ontwijk een begrip. Dit jaar open voor publiek. De huidige bewoners toonden de originele elementen van hun fraaie erfgoed.

In de voormalige pastorie kregen de bezoekers een presentatie over de drie generaties architectenfamilie Meek. Wat een geweldige hoeveelheid gebouwen(monumenten) hebben die op hun palmares staan.

Al deze verhalen zijn uitnodigend genoeg om (ook) dit jaar mee te doen aan de Nationale Open Monumentendag 2023, toch?

*Maarten Jeronimus,
Monumentenambassadeur*

Colofon

Nieuwsbrief Monumenten in Ooststellingwerf

De nieuwsbrief Monumenten in Ooststellingwerf wordt samengesteld door de gemeentelijke monumentenambassadeurs. Deze nieuwsbrief is er voor eigenaren van monumenten in de gemeente Ooststellingwerf en andere geïnteresseerden en verschijnt viermaal per jaar.

Redactie:

Anneke
Hageman

Oosterwolde
0654303694

Aad
Oudshoorn

Elsloo
0615440547

Maarten
Jeronimus

Fochteloo
0620675755

Johan
Hoeksma

Appelscha
0610964937

Jouke
Jongsma

Donkerbroek
0623821568

E-mail adres: infomonumentenoooststellingwerf@gmail.com

De Monumentenambassadeurs zijn vrijwillige vertegenwoordigers en werken in overleg met de gemeente Ooststellingwerf aan het promoten en in standhouden van monumenten in de gemeente Ooststellingwerf.

Het overnemen van artikelen is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

Wilt u liever de nieuwsbrief digitaal ontvangen? Stuur ons een e-mail en vermeld daarin ook het adres van uw monument.

Correspondentieadres:

Gemeentehuis Ooststellingwerf
t.a.v. Ruben Roemeling
't Oost 11
8431 LE Oosterwolde

